

N.F.S. Grundtvig “Den latinske Stil (Et Skole-Program)”

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.15, november 2019

Ændret i version 1.16, 1.19 og 1.25, maj 2025

Denne pdf er en læseversion af værket uden kommentarer. Værket findes digitalt med punktkommentarer, indledning, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

Tekstkilder

A *Førstetrykket*, 1834 (SJ: 535)

Andre udgaver

US *Udvalgte Skrifter* 8

VU *Værker i Udvalg* 4

Teksten er etableret af Klaus Nielsen

Punktkommentarer er skrevet af Jeppe Karnøe Knudsen, redigeret af Vibeke A. Pedersen og Steen Tullberg

Indledning er skrevet af Vibeke A. Pedersen, redigeret af Jeppe Karnøe Knudsen og Steen Tullberg

Tekstredigering er skrevet af Klaus Nielsen, redigeret af Else Riisager og Steen Tullberg

Tilsyn ved punktkommentarer og indledning ph.d. Morten Fink-Jensen

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2026

[A:465] | US:26 | VU:127

Den Latinske Stil.

(Et Skole-Program).

At det især er *vrange Fordomme*, der hindre Oplysningen, synes Man at have raabt sig saa hæs paa i forrige Aarhundrede, at Man i dette ei kan faae det over sine Læber, og det er meget ilde, thi jeg veed Ingen af det Attende Aarhundredes *vrange Fordomme*, der jo gaar igjen i det Nittende, men jeg veed adskillige af det Syttendes, som, slet nedmanede, gjør ligesaa, og nogle Splinter-Nye, som turde være de allerfarligste for *ægte* Oplysning.

Blandt Giengangerne fra det Syttende Aarhundrede er nu vel Ingen latterligere end “*den Grammatikalske*,” især da Spøgeriet omtrent er indskrænket til de smaae Nordiske Riger, hvor det har

allermindst at giøre, men derfor er det dog netop des sørgeligere, saalænge det varer, [A:466]da Spot og Skade følges ad. Efter-Slægten vil have ondt ved at troe det, at i Norden, hvor *Hvidtøls-Bryggeren* fra Kallundborg for et Aarhundrede siden soleklart beviste, at *Forstanden* var langt fra at være paa *Latinens Side*, netop *der* drives den *latinske Stil* endnu som en Saligheds-Sag, paa Grund af dens udmærkede Evne til at giøre *Forstanden* guddommelig; men hvor latterligt det endog er, har vi dog ondt ved at lee, saalænge Børnene [US:27]pines til at æde af dette Kundskabs-Træ paa “Godt og Ondt,” hvorom Aanden lydelig siger: paa hvilken Dag, du æder deraf, skal du døe Døden.

Hertil kommer nu *den* vrang *Fordom*, som jeg troer, er vort Aarhundrede egen, at naar Man blot kan optænke en slet eller flau *Bevæg-Grund* hos hvem der angriber Misbrug og Fordomme, da er *de* dermed *retfærdiggjorte* og de soleklareste Beviser gjorte døde og magtesløse, da Oplysningen kun, ligesom den dyriske Magne[A:467]tisme, maa lykkes med “*rene Hensigter*.” Da det nu knap nok er [VU:128]mueligt, at selv de bedste Hensigter, naar de blev anatomerede, ei skulde have nogen Tilsætning, der heller maatte været borte, saa er det slet ikke tænkeligt, at der jo ved enhver Handling kan giættes paa en snavs Hensigt, som vil synes Mange rimelig, og der fattes da kun, at hvem der foreslog en Misbrug afskaffet, skulde, som *Niels Klim* forudsaae, staae med Strikken om Halsen, mens Oplysnings-Raadet bedømde ikke hans Forslag men hans *Hensigter*, det fattes kun, for at giøre Oplysning til halsløs Gierning. Det Sidste har nu vel, Gud skee Lov, ingen Nød, fordi Juristerne er meget klogere end de Sprænglærde, men Man er dog i vore Dage, naar Man kæmper for Oplysning, nødt til at giøre Regnskab for sine Hensigter, naar Man ikke vil have sig de allerlatterligste paadigtede.

Jeg maa da begynde med den Forsikkring, at naar jeg bestrider de “*Latinske Stile-Bøger*,” da er det hverken fordi jeg er bange for at falde igiennem til “*Artium*” eller for at komme galt fra “*Attestatsen*,” thi begge Dele har jeg for en Menneske-Alder siden lykkelig og vel overstaaet, med “*Laudabilis*,” ikke blot til Hoved-Character men ogsaa netop for “den *Latinske Stil*.” Hermed haaber jeg, hos Folk, anderledes stærke i Examens-Troen, end jeg nogensinde har kunnet blive, at have stillet gyldig Borgen for min tilbørlige Styrke i Latinen, og derved for mine Hensigters Reenhed med Oplysningen om *Latinens Daarlighed*, thi vel er det meget mueligt, at skulde jeg nu giøre *Stil* og bruge Mund paa Latin, vilde det gaae skiævt, men det veed Man nok, bevæger ingen gammel Academicus, der har overstaaet sine *Fatalia*, til at bestride hvad han har en Ære af, Ingen meer kan giøre ham stridig.

Vistnok fortjende det en egen Undersøgelse, hvoraf det kan komme, at Man netop i vore Dage er saa forskrækkelig kræsen paa Oplysning, at Man kun vil lade den giælde, naar den øves med *rene Hensigter*, medens Man er saa overordenlig nøi[A:468]som i

|US:28Henseende til alle andre Dyder og gode Gierninger, og er nær ved at forgude dem, hvor problematisk saa end deres Herkomst er; men Man maa dog tage Verden, som den er, og jeg tør derfor ikke undlade, *endnu* at anføre eet Beviis paa mine rene Hensigter med at bekæmpe de latinske Fordomme, et Beviis, der, i Fortroelighed sagt, forekommer mig selv uigiendriveligt.

Selv har jeg nemlig, som bekendt, endeel Aar brugt Mund og ført Pen baade “hemmelig og aabenbare” og har jeg beilet til Nogens Bifald, da veed Man nok, det var ikke til de stive Latineres, men netop til Deres, der kunde slet ikke Andet end Dansk, og nu indseer Man let, at saa **|VU:129**længe der i den lærde Skole læres næsten slet ikke Andet end *Latin*, da er jeg sikker nok for Med-Beilere fra den Kant, saa enten er det med en Slags Selv-Fornægtelse jeg raader de Lærde at lære Dansk istedetfor Latin, eller det er en dyb Maske, fordi jeg har mærket, at skal jeg udrette Noget hos de Lærde, maa det være ved ivrig at anbefale det *Modsatte* af hvad jeg ønsker. Har jeg altsaa en ureen Hensigt med, som det lader, at ønske den latinske Stil paa Bloksbjerg, da synes det jo at maatte være den, at faae Latinen endnu mere udelukkende dyrket trindt omkring mig, saa mine Børn, hvem jeg opdrager til at staae paa mine Skuldre; med Øie for Menneske-Livet især i sin Danske Skikkelse, og til at blæse ad Latinen, med *Moders-Maalet* i deres Magt, saa de endnu mindre end deres Fader skal finde Med-Beilere til Indflydelse paa Folket, og til den Krands, der i den anden Halv-Deel af det Nittende Aarhundrede langt vissere end i den Første vil smykke de Ord-Føreres Tinding, som tænke og som tale *folkelig*. Troer Man nu virkelig, *det* er min Hensigt, med den aabne Feide, jeg for mere end *tyve* Aar siden (i min lille Verdens-Krønike) har forkyndt Latinen og hvoraf mine senest udkomne Bøger, (*Nordens Mythologi* endnu mere end *Haand-Bogen i Verdens Historien*), bære kiendelige Spor, da seer **|A:469**Man let, jeg kan kun straffes for mine “urene Hensigter” ved at Man for Alvor følger det Raad, Man troer givet paa Skrømt, saa jeg nødes til at bide mig i Læberne, mens jeg maa hykle Fryd over de Lærdes *Danskhed*.

Saameget om Hensigten, og nu til Sagen, men dog ikke, som Man sagtens venter, til “*Beviserne*” for, at *Latinen*, som Bi-Dronning i Vidskabs-Kuben, Alma Mater i den lærde Skole, altid kun har giort Ulykke og maa i det Nittende Aarhundrede, hvor hun ei fordrives, gjøre Kuben tom. Nei, det være sig nu, enten fordi jeg virkelig anseer alle andre Beviser, end dem La **|US:29**tinerne selv give os, for overflødige, eller fordi jeg, drivende Sagen paa Skrømt, ei selv vil fordærve Legen, saa vil jeg her ikke anføre det Mindste, der ligner Beviis for hvad jeg kalder en afgjort Sag, afgjort allerede i forrige Aarhundrede for Publicums Dom-Stol, i alle de Lande, Moders-Maalet kom til Orde og kun udsat i “*Skole-Raadet*” paa Grund af de “urene Hensigter,” Man, med Ret eller Uret, vilde have opdaget hos Latinens seierrige Modstandere. Disse urene Hensigter skal for Resten have været, tilligemed Latinen at give Old-

Kyndigheden og hele den Historiske Videnskabelighed Bane-Saar, men da det netop er *Latinen*, der har gjort |VU:130| Old-Kyndigheden og hele den historiske Videnskabelighed saa døde og magtesløse, som de aabenbar var, da Man i forrige Aarhundrede begyndte at fordømme Latinen og dyrke Moders-Maalet, saa indseer Man let, at om end de Samme, der blottede Latinens Skam, ogsaa havde et Horn i Siden paa Historisk Videnskabelighed, kunde de dog umulig gjøre Denne nogen Skade ved at slaae Dens Tyran ihjel, ikke heller gjør Man Den noget Gavn ved at mane Tyrannen op igien. Sæt derfor, at Tyrannen blev slaaet ihjel med de allerureneste og opmanet med de allerbedste Hensigter, saa er det dog lige vist, at Hensigterne begge Gange forfeiledes, thi Old-Kyndighed og Historisk Videnskabelighed gik aabenbar frem i forrige Aarhundrede, da det gik |A:470| tilbage med Latinen, og gaaer ligesaa aabenbar nu tilbage hos de Lærde, mens Latinen manes op. Naar det synes anderledes, da kommer det blot af at Latinen forblinder Øinene, som om “Roms Oldsager” udgjorde den egenlige Old-Kyndighed og “Roms Historie” med latinsk Ord-Kløveri den Historiske Videnskabelighed, hvorimod jo dog ethvert *levende* Folk maa protestere og fremfor Alt *Nord-Boerne*, der selv har skønne Old-Sager og en herlig Historie, som Latinen, da den herskede, begrov i Møddingen.

Beviserne for Latinens Misgierninger i Skolen finder jeg da ligesaa overflødige som *Beviserne* for Roms Misgierninger i den gamle Verden, thi Rom ligger i alle Maader paa sine Gierninger, og hvem der, som mange Lærde i vore Dage, paastaaer, at en Ting gierne fra Anno Eet til nu kan have gjort lutter Ulykke og dog fra nu af udbrede stor Velsignelse, dem seer man let, ethvert Beviis maa til den yderste Dag være spildt paa; thi de finde det rædsom “*ukjærligt*” ikke ligesaavel at ville arbeide paa de “fordærvelige Aarsagers *Omvendelse*” som paa fordærvede Menneskers Forbedring.

Beviserne vil jeg altsaa, det være sig nu af rene eller urene |US:30| Hensigter, denne Gang *springe over*, for desfør at komme til Hoved-Sagen, som i mine Øine er, hvad der skal gøres ved Misdæderen, som saamange lærde og brave Folk tage i Forsvar, vel ikke for hans Dyds Skyld, men for hans graae Haar og det urimelig gode Haab de har fattet om hans Omvendelse. Først siger jeg naturligviis: lad dem beholde ham, og faae Den Skam, der misunder dem enten hans Taknemmelighed eller den Løn, de sagtens venter i Evigheden, for at have omvendt en stor Synder fra hans Veis Vildfarelse og frelst en Gienganger fra Døden, saa derom kan de Lærde og jeg aldrig blive uenige. |VU:131| Men de paastaae, at han skal fremdeles være *Skole-Mester* for alle de stakkels Børn, der lokkes eller trues til at blive lærde Folk, og det synes at være Knuden, men |A:471| er det dog egenlig ikke; thi lærde Folk maae jo selv bedst vide, hvad Ave Man behøver for at blive det, og selv her trækker jeg mig da beskeden tilbage, tilstaaende, det overgaaer langt mit Begreb,

hvordan en Gienganger kan være den bedste Skole-Mester for levende Folk, saa det maa være et Mysterium, hvori kun de Lærde ere indviiede og hvorom jeg som Læg-Mand ei tør vove nogen Dom.

Hvad jeg derimod kan forstaae, det er, at Folk, som hverken skal eller vil være Lærde af Professjon, men kun, som jeg og mine Lige, enten Præster eller Dommere, eller hvad Andet det kan blive blandt *Danske* Folk, vi trænge til *levende Skole-Mestere*, fordi det er ikke Bøger men levende Folk vi skal have med at gjøre, hvis Tarv vi skal betænke, hvis Sprog vi skal tale, hvis naturlige Tanke-Gang og Følelser vi maa kunne dele, om vi ellers skal komme godt ud af det med dem og være dem gavnlige, vi trænge til levende Skole-Mestere og kan ikke engang nøies med Tydske eller Franske (end sige da med en Latinsk Gienganger som har været død over i tusind Aar) vi maa nødvendig have *Danske*, og det kan vi umuelig faae, saalænge vi i Skolen skal læse og skrive Latin over *tre Timer* hver eneste Dag! og saalænge Man før kunde blive Student uden Dansk end uden Latin; thi Latin har jo *tre* Stemmer, hvor Dansk kun har *To*.

De Lærde forsikkre os jo nok — per Jovem — at vi umelig kan undvære Latin, og at det er utroligt, hvad den Latinske Stil og dertil lænkede Grammatik, udretter til at skiærpe vor Dømme-Kraft og gjøre os Guderne lige, men — absit invidia [|US:31](#)verbo — de Lærde maae ikke blive vrede, fordi jeg leer lidt ad *Traditionen*; thi vi leve nu engang i Forstands-Tiden, da de dyreste Eder, selv ved meer end gamle Romerske Afguder, ei bringe os til at troe det Utroelige eller at ansee for umuligt, hvad vi daglig see for vore Øine, gaaer meget godt an. Hvad nemlig Dommere og Deslige angaaer, da har vi havt og har endnu saamange “*Danske Jurister*” [|A:472](#)i levende Virksomhed, at vi klarlig see, de gode Latinske kunde meget bedre undvære Latinen, end hvad de har tilfælles med de “*Danske*,” og dog har de Danske Jurister hidtil ganske savnet den omhyggelige Dannelse, deres vigtige Kald havde Krav [|VU:132](#)paa og som, efter alle Mærker, vilde gjort dem til Embeds-Mænd, ingen Latiner kunde udholde Sammenligning med. Og hvad nu Præsterne angaaer, da see vi paa Seminaristerne, som jo ogsaa engang kaldtes “*Danske Theologer*,” at skøndt deres Dannelse heller ikke har været den hensigtsmæssigste, er det dog hverken i Dømme-Kraft eller i at tale og skrive Dansk de staae tilbage for Mængden af de Latinske Theologer, men der gives endog Seminarister, som kiende og forstaae den Hellige Skrift bedre end Mange, som, fordi de have lært *Latin*, menes ogsaa at maatte være perfecte i Bibelens *Grund-Sprog*, skøndt det Ene af dem er *Græsk* og det Andet *Ebraisk*.

Latinens Uundværlighed for andre Danske Embeds-Mænd end dem, der skal lære Latin fra sig, og dens utroelige Mirakler paa *Dømme-Kraften* nøde da blandt Andet de “*Danske Dommere*” os til at slaae en tyk Streg over, og for nu ikke at spille Tiden med unødigt Trætte om, hvorvidt det immer er til Nytte, at en Dansk Jurist kan læse “*Romer-Retten*” i Grund-Sproget og en Dansk Præst læse *Vulgata*, vil jeg lade det staae ved sit Værd, og blot holde mig til det

Sole-Klare, at det for dem Begge er langt *vigtigere* at forstaae de *Danske* end de *Latinske* Prosaister og Poeter, og langt vigtigere at kunne tale og skrive slet Dansk end godt Latin, uagtet de Lærde synes at slutte *omvendt*. Naar derfor de Lærde forlange, at der i de Skoler, Staten især bekoster for sine verdslige og geistlige Embeds-Mænds Skyld, skal til evig Tid *fornemmelig* lægges Vind paa *Latinen*, og at Ingen skal kunne blive *Dommer* eller *Præst*, med mindre han efter Grammatik og Lexikon kan sammenflikke en Latinsk Stil og med Munden barbarisk radbrække |A:473 Ciceros uddøde Tunge-Maal, naar de forlange det, da |US:32 gaae de aabenbar meget for vidt og kræve et Offer ikke blot af Enkelt-Manden, men af *Staten*, som det *hele Lærde Væsen*, selv om dets Velfærd beroede derpaa, kunde aldrig betale.

Det er nemt sagt, at vi overdrive den Pine og Plage, det er for livlige Drengene, som hverken vil være Rectorer eller Professorer, at lære det *Latin*, Man kræver af dem, men de *tre Timer daglig* i en Række af Aar, som Man finder nødvendige, disse *tre Timer daglig* raabe høiere Ak og Vee over *Latinen*, end Nogen af os kan. Tør Man nu ikke engang paastaae, at hvem der har gennemgaaet denne Skiærs-Ild kan med Lethed læse *enhver latinsk Bog*, men kun dem, han har tygget, da maa Man vel korse sig for Romer-Aaget i det Nittende Aarhundrede. Det er ligesaa nemt sagt, at *Dansk* ingenlunde |VU:133 behøver at forsømmes, fordi *Latinen* drives alvorlig, men det er lige klart, at naar Man tager *tre Timer daglig* til *Latinen*, da bliver der i Forhold saa godt som Intet til Dansk, om Man end lader *Græsk*, *Historie* og *Mathematik*, for ei at tale om Ebraisk og alt det Andet, nøies med lidt mindre end *een*. Dagen er nemlig aldrig saa lang, det bliver jo Aften engang, og om Vinteren, som er den rette Skole-Tid, har vi korte Dage, og ved at lade Drengene hænge over Bogen fra Morgen til Aften, udtærer og sløver Man dem, ved at tvinge dem til den i deres Alder unaturlige Analyse af Ord og Begreber i et fremmet Sprog hemmer Man den levende Udvikling af Sjæle-Evnerne, og ved at afrette dem til *Latinere* fordærver Man dem, saavidt mueligt, for *Dansken*. Om nu al denne Spægelse, Dødelse og Afretning er nødvendig for dem der ret skal blive *Lærde*, det maae de Lærde om, men at alt dette er langt fra at være nødvendigt, er tvertimod skadeligt og fordærveligt for dem, der skal være Drive-Hjul i Staten, og maae, naar de ikke skal hemme og forstyrre Folke-Livet, |A:474 kunne gribe levende og kraftig ind deri, det kan vi Læg-Mænd godt forstaae.

Men, narres jeg maaskee blot med Læseren, ved at skille mig skarpt fra “de Lærde,” og lade, som om jeg nok selv i den *Latinske* Skole kunde blive uddannet til en duelig Dansk Embeds-Mand, folkelig Taler og Skribent, men som om Andre dog paa ingen Maade kunde det?

Da de saakaldte *argumenta ad hominem* er i *Latinernes* Smag, tør jeg ikke ganske forbigaae denne Indvending, og det nytter ikke, jeg vilde svare, at jeg selv føler, det kun er maadelig bevendt med

min Folkelighed og Dannelse for Livet, thi uagtet Latinerne sige selv det Samme, finde de det dog ligesaa vrangt |US:33| min Mund som ret i deres egen, da det i deres Øine gjør en væsenlig Forskjel paa Et og det Samme, om det gøres giældende *for* eller *mod* Latinen, og naar de har gjort det rimeligt, at jeg, hvor stor en Stakkel jeg end er, sikkert anseer mig selv for en dygtig Karl, vil de mene, de derved har stoppet Munden paa mig og derved gjort Alt hvad deraf flød dødt og magtesløst, hvor uigiendriveligt det end maatte befindes. Derfor vil jeg sige: det skal være mig særdeles smigrende, om de Lærde finde, jeg i Forhold kan giælde for en folkelig dannet Mand, og jeg er ikke beskeden nok til at ville fralægge mig det, men da Faa eller Ingen af dem, der har gaaet i den sorte Skole, vil finde sig smigret ved at tillægges en Dannelse, der ligner *min*, slutter jeg med Rette, at ogsaa kun Faa af dem har |VU:134|den og paa "Undtagelser" kan Man ligesaa lidt see hvad en *Skole* som hvad en *Regel* duer til, undtagen forsaavidt, at jo færre Undtagelserne ere, des bedre er Regelen og des slettere, i dette Tilfælde, Skolen.

Det maatte derfor længe nok være et *Mirakel*, at Enkelte, og deriblandt jeg selv, slap ikke blot legemlig, men ogsaa aandelig med Livet giennem den Latinske Skole, og afrettedes til med Mund og Pen at radbrække Latinen, uden derved at tabe enten Lyst eller Evne til at tale og |A:475|skrive Dansk med Fynd og Klem; det maatte længe nok være et stort Mirakel, saa kunde det dog umulig tilskrives Latinen, men den stærke Nordiske Natur, der hos Enkelte kunde trodse den. Naar derfor Latinen vil afvæbne sine Fjender med den Undskyldning, at *dem* kan dog hvert Menneske see, *den ikke* har *dræbt*, da er det, som om *Paven i Rom* vilde med *Reformatorerne* bevise, det var ikke sandt, som de sagde, at han havde forført *Alle*, da han jo dog *ikke* havde forført *dem*, eller som om Tyrken af Grækernes Opstand vilde bevise, de klagede uden al Grund over Undertrykkelse, da det er klart, at ønskede han at undertrykke Nogen, maatte det netop været *dem*.

Hvad imidlertid mig angaaer, som i det Mindste beholdt Mod til at anklage Tyrannen og Kraft til for min Part at sprænge hans Lænker, da er det gaaet meget naturligt til; thi deels var Man langt fra ved Slutningen af det Attende Aarhundrede at drive saaledes paa *Latinen* som hos os i det Nittende, deels havde jeg læst meget *Dansk*, før jeg lærde Latin og endelig kom jeg ikke i Skolen før jeg var klog nok til hellere at dovne end læse mig fordærvet, og hvor jeg har truffet Folk, der kunde Latin, uden at have købt den i dyrere Domme, end jeg vilde |US:34|købe al Verdens Sprog, fandt jeg næsten altid, at det var gaaet dem omtrent som mig, saa de egenlig, mirakuløse Undtagelser vil sikkert være saare faa.

(Fortsættes.)

N. F. S. Grundtvig.

Den Latinske Stil.

(Et Skole-Program).

(Sluttet).

Men, hvad er nu vel egenlig min Hensigt med dette Klage-Maal over Latinen?

Sandelig ikke at drille de stive Latinere, thi de har det i mine Øine ondt nok desuden, og de er langt færre hos os end Man skulde troe, da de Fleste som holde paa Latinen, gjør det langt mindre, fordi de enten er stærke i den, eller har den kjær, end fordi det gyser i dem, naar de tænke paa at sætte sig op imod en Tyran, mod hvis mindste Decreter [VU:135] Grammatiken, der fra Barns-Been er indpræntet os dyb Ærefrygt og blind Lydighed, saa det bæres dem for, at den lærde Verden vilde forgaae og Barbariet styrte ind paa Timen, naar ikke den "Latinske Stil" som en Chinesisk Muur skildte "det Himmelske Rige" fra [A:482] alle de Vanhellige, som en praktisk Anvendelse af den store Digters: *procul abeste profani!*

Nei, Hensigten med den Kamp mod Latinen, jeg fører, ikke blot med Pennen men med mit hele Liv, det er simpelt at bidrage Mit, Lidt eller Meget, til at styrte *Skole-Tyrannen*, ligesaa uopreiselig som Gotherne fordum styrtede *Stats-Tyrannen* og Reformatorerne *Kirke-Tyrannen*, med det samme fordømte *Rom* til deres Sæde, men min Hensigt med disse Linier er saa beskeden, at selv Latinerne maatte kalde den uskyldig, dersom hos en erklæret Fiende ad *Rom* Noget i deres Øine kunde være uskyldigt. Min Hensigt hermed er nemlig blot at lægge et lille Gran i Vægt-Skaalen for den Paastand, der kun synes at mangle et lille Gran for at blive overveiende, den beskeden Paastand nemlig, at om end den Latinske Stil og Tale fremdeles skulde agtes for den Historiske *Lærdoms* Kiende-Mærke, og saavel Jurister som Theologer være pligtige til [A:483] blot at kunne læse Romer-Retten og Vulgata, men at have læst de Romerske Poeters Ordbram, Hverdags-Snak og Gemeenheder, Man dog maatte kunne agtes for lige god juridisk og theologisk Student, fordi Man *ikke skrev Latin* til *Artium* eller *snakkede* det ved *Attestats*.

Sandelig, dette Ønske, som jeg havde troet at see opfyldt [US:35] længe før jeg yttrede det, er saa beskeden og saa aabenbar i Statens Interesse, uden at træde det lærde Væsen for nær, at Man ordenlig fristes til at spørge, om det ikke blev uopfyldt blot fordi det var saa indskrænket, at det kunde synes, som derved var Lidet eller Intet vundet, naar de Latinske Philologer dog beholdt Hals og Haand over de saakaldte lærde Skoler, og lang Latin-Læsning vedblev at kræves af dem, der danne sig til Embeder, under hvis Bestyrelse, Man langt heller maa ønske at fattes end at finde Spor deraf.

Der vilde imidlertid blot ved denne lille Lettelse af Romer-Aaget være saare meget vundet baade for Stat og Enkelt-Mand, thi vilde end alle Skoler vedblive at være lige flittige Værk-Steder for Latinen, saa var dog *Privat-Underviisningen* overordenlig lettet, og at |VU:136|denne, som Man fordem maatte bøde for til næste Skole, i alle Henseender fortjener Opmuntring, tvivler nuomstunder neppe Nogen om. De offentlige Skoler, hvor Sæderne saa let fordærvs, hvor der næsten nødvendig spildes saamegen Tid at Drengene ingen beholde, og hvor næsten ligesaa nødvendig de gode Hoveder forsømmes over de Maadelige, disse Skoler maae jo betragtes som en Nød-Hjelp, og nu er det netop den *Latinske Stil*, og hvad dermed følger, som gjør Privat-Underviisningen vanskelig og berøver den en stor Deel af sine velgiørende Virkninger. Vist nok kan Man ogsaa nu, naar Man, som jeg, *tør vove* det, meddele Underviisningen efter Naturens Orden, altsaa lære Drengene *først* at forstaae det *Bog-Sprog*, der udsprang af deres Moders-Maal, hvori de skal være stærke og hvori de skal oversætte de |A:484|fremmede Sprog, Noget, Man i Skolerne aldeles forsømmer, uden at tænke paa, hvilken Synd det er imod Børn at forlange, de skal samle Kundskab af Bøger før de kan forstaae dem med Lethed, og at de skal hitte Rede i fremmede Sprog, før de kiende Vendingerne i deres eget, som er det eneste levende Oplysnings-Middel, der gives for dem. Man kan efter samme Grund-Sætning begynde paa *Græsk* længe *før* paa *Latin*, da den Græske Tanke-Gang og Ord-Føining ligger Vores mange Mile nærmere end den Romerske, og da Man paa Græsk har anderledes baade morsomme, nyttige og ærbare Bøger at give dem i Haand end i det forbistrede Latin, saa de komme først til at bide i det sure Æble, naar deres Sjæle-Evner er saa udviklede og deres Sprog-Takt saa øvet, at de uden alt for stor Plage kan overkomme Lapidar-Stilen. Det kan Man, naar Man *tør*, naar Man veed at i en senere Alder og med endeel For-Kundskaber |US:36|er det vel kiedsommeligt men dog intet Hexerie at lære en Mundfuld og Penfuld Latin, og naar Man i alt Fald langt heller lader sin Søn løbe Fare for et “**Non**” der regnes dobbelt, end for en Sløvhed og Misdannelse, der hævner sig tusindfold; men vi Danske er i Almindelighed intet modigt Folk, og der er os fra Barns-Been indpræntet saa dyb en Ære-Frygt for *Examens-Characteren*, at de Fleste, trods deres bedre Vidende, vilde fristes til at troe, deres Børn var Dummer-Hoveder, naar de for “*Stilen*” var nær ved at gaae reject. Derfor især var det vigtigt, at den Anstøds-Steen og Forargelses Klippe, som Stilen unægtelig er, blev borttaget, men selv for os Vove-Halse, som, koste hvad koste vil, stræbe at skiænke Staten i vore Børn levende, veloplyste, virksomme Borgere, selv for os var det saare ønskeligt; thi vel kan vi, naar det endelig skal være, formaae |VU:137|vore Børn til at paatage sig det flaae, kiedsommelige Arbeide, samt hjelpe og skaane dem, saa det ikke skader synderlig; men istedenfor at vi ved enhver anden Kundskab vi meddele dem, kan vidne af |A:485|egen Erfaring, at den er Umagen værd, og lade dem selv efterhaanden mærke det, saa

maae vi, naar vi kommer til den “*Latinske Stil*,” føre et ganske andet Sprog, der nødvendig skurrer meer i de Unges Øren, jo bedre de er underviste og jo mere *logisk* de er vant til at slutte. Lære dem at læse og forstaae en Latinsk Bog det kan vi endnu paa en ordenlig Maade, i det vi oplyse dem om, at saa liden Opbyggelse vi end finde i de Latinske Classikere, saa har dog baade de og Romerne spillet saa stor en Rolle i Verden, at en Videnskabs-Mand bør kiende lidt til dem, og man desuden, for de mange Bøgers Skyld, Man siden har skrevet paa et Slags Latin, bør kunne forstaae det Sprog; men naar vi komme til “*Stilen*,” da maae vi erklære os bankerot paa Fornuft-Grunde, hvad Nyttens angaaer som skulde opveie Umagen, og reent ud sige til dem: det er en Levning af det Romerske Aag, som Folk i Nord ei endnu har havt Mod til at afkaste og som vi ikke kan fritage jer for, naar I som dannede Embeds-Mænd vil tjene eders Fæderne-Land, et Aag, det gjør os ondt at maatte paalægge jer til ingen Verdens Nytte, men som vi skal stræbe at lette, saa det ikke videre skader eller utaalelig betynger jer. Elske vi vore Børn og elske vi vort Fæderne-Land, da kan vi ikke gjøre dem denne Tilstaaelse uden med en Taare i Øiet og jeg kunde ikke gjøre Mine den uden bittert Nag, naar jeg ikke havde gjort hvad der stod i min Magt for at undgaae den, og hvad kan jeg Stakkels gjøre, uden at prikke med en Pen: det er Synd, stor Synd mod [|US:37](#)de stakkels Børn og mod det kiære Fæderne-Land, som deres Kræfter og Studier skulde være helligede, til ingen Verdens Nytte at plage dem med Stile-Øvelser i et *dødt* Sprog, hvilket det saa end var, end sige da det forbistrede Latin, hvis hele Bygning er Moders-Maalets *modsat*.

Dog, skiøndt det ene var *Privat-Underviisningen*, Man kunde regne paa vilde vinde et anderledes frit Sving ved *Stile-Baandets* [|A:486](#)Løsning, saa vilde de gode Virkninger dog sikkert efterhaanden udstrække sig til Skolerne, thi deels har Man jo dog ogsaa hørt en enkelt *Rector* ymte om, at det var en aldeles uforholdsmæssig Vægt, der lagdes paa *Stilen*, deels vilde endeel veloplyste Privatister snart nedbryde Over-Troen paa den Latinske Stils magiske Virkninger paa Sjæle-Evnerne, og endelig vilde Staten med Rette fordre *Dansken* fremfor Alt drevet i sine Skoler, naar det var klart, [|VU:138](#)*hvor Tiden* skulde *tages fra*. Snart vilde Man da lære, at det naturligviis er *Moders-Maalet*, som Drengene kan tale, de i Skolen skal lære at skrive, ikke efter stive Regler men efter dets Genius, som de har, og efter Exemplerne, som en velvalgt Læsning af sig selv giver, at det ligeledes er i *Moders-Maalet*, hvis største Deel er givet, Man skal lære at kiende det poetiske Sprog og vinde Sands for det Skønne og Rigtige, saavel i Tanke som Udtryk, og at det endelig ogsaa er i *Moders-Maalet*, der giver *levende* Exempler, Man skal lære at kiende de *Grammatikalske Grund-Træk*, man ved fremmede Sprogs Læsning ei kan undvære. Snart vil Man indsee hvad der ligger soleklart for Alles Øine, naar ei Fordøm forblinder, og Efter-Slægten vil høilig forundre sig over, at Man nogensinde kunde troe det klogt at gaae den modsatte Vei, og forlange af Børn

at de baade skulde vinde Sag-Kundskab og Smag og Grammatikalsk Indsigt i et fremmed Sprog, hvor *Oversættelsen* allerede gav dem Umage nok, eller at de, plagede med at sammenflikke Ord efter stive Regler i et dødt Sprog, skulde deraf lære at udtrykke sig frit og fyndigt paa Moders-Maalet.

Vist nok er det min Overbeviisning, at Staten endnu kun er maadelig tjent med et saadant Palliativ, og at den aldeles maa adskille sine *Embeds-Mænds* Dannelse fra det *Lærde Væsen*, naar Embeds-Mændene, selv med de største Evner og den bedste Villie, skal finde sig dannede hensigtsmæssig og dygtige til at fyldestgøre det |A:487store Krav, Staten og Fæderne-Landet nødvendig maa gjøre paa dem i saa vanskelige og farlige Tider, som Vores; men der er ensteds, jeg veed ikke selv ret hvor, |US:38en Fordom mod Alt hvad jeg skriver og gjør til Nordisk Oplysnings Fremme, som endnu virker stærkere end Fordommen for Latinen, og jeg indseer derfor godt, at jeg, under disse Omstændigheder, ligesaa godt kan tage min Anskuelse af *Statsmæssig Oplysning* med mig i Graven, som sætte den paa Papiret. Jeg skulde derfor ikke engang skrevet disse Linier, som meget muligt kan lægge Aar til "Stilens" Alder, naar ikke Synet af mine egne Drenges kraftig mindede mig om, hvad jeg skylder den opvoxende Slægt, da jeg baade seer, hvor Skoen trykker og er saa gammel vant til at bandsættes af de Lærde og dog at trives ligegodt, at jeg ikke dør af Trudsel.

Jeg kan imidlertid ikke slutte denne liden Fortale, uden at fralægge mig alt det Nag til Lærdom, Man saa tit har skyldt mig for, og sagtens |VU:139her vil finde Stadfæstelse paa, og jeg maa i den Henseende bede Læserne sammenligne min Verdens Krønike fra 1812 med Haand-Bogen fra 1833, som giver Syn for Sagn, at jeg er selv en Bog-Orm, og bliver bestemt, om jeg skal leve min Alder ud, tilsidst en lærd Mand, som et eller andet Videnskabernes Selskab, enten for Æres eller for Skams Skyld optager blandt sine Medlemmer. Naar Man altsaa regner det *Sværmeri* og den *Overgivenhed* fra, hvormed Ungdoms-Begeistring hos os arme Syndere altid er blandet, da bestaaer min "*Barbariskhed*," ene og alene deri, at jeg uden al Barmhjertighed anvender den Grund-Sætning, at "*Liv og Lærdom*" skal følges ad, paa hele *Kundskabs-Kredsen*, og det saaledes, at først kommer *Livet* og saa *Lærdommen* bagefter, alt som Erfaring lærer, at først kommer *Begivenheden* og saa *Beskrivelsen*, naar den ellers skal due noget. Det nytter derfor ligesaa lidt at Lærdommen siger: jeg vil skabe et |A:488tilsvarende Liv, som at Beskrivelsen lover at avle en tilsvarende Begivenhed, thi, alt Andet fra regnet, bliver det nødvendig et "*dødt Liv*," som det Kloster-Latin, Stile-Pennen sprøiter ind i Munden, for at det deraf igien kan dryppe eller flyde som Blæk. Den *Historiske Lærdom*, jeg skal respektere, maa derfor være en Oplysning af et virkelig, daadfuldt Menneske-Liv, som Den hjælper til at fortsætte, og dette Liv kan nu enten være det *Folks*, vi nærmest tilhøre, eller hele *Menneske-Slægtes*, men selv naar Lærdommen i begge disse

Retninger knytter sig til Livet, maae vi dog altid mindes, at det er Roden som bærer Grenen, Folke-Livet som bærer Lærdommen, og dette *Folke-Liv* fortsættes ingenlunde mellem Bøgerne i Studere-Kamret, men kun *i Livets Sysler* og *i Styrelsen* som |US:39ordner og freder dem, og trænger, for at gjøre det med Lys og Liv, til en ganske anden *Dannelse* end den stille *Betragtning* deraf ved Nat-Lampen i Vraa. Naar jeg derfor bryder Staven over Noget i Studere-Kamret, da er det kun over den *døde Lærdom*, hvis Gienstand kun er *Beskrivelsen* af et uddøet Liv, og især af det arrigste Folke-Liv under Solen, som jo det Romerske var, og naar jeg ønsker Embeds-Mændenes *Dannelse* skildt fra det Lærde Væsen, selv hvor dette drives allerbedst, da er det ligesaavel til *Lærdommens* som til *Livets* Tarv, der giensidig kan og skal gavne hinanden men kan ikke skifte Plads, og maae Begge forgaae, hvor Lærdommen vil skabe Livet, istedenfor at udvikles deraf og som Dets egne Straaler falde tilbage derpaa!

N. F. S. Grundtvig
